

УДК 1(091)(477):130.2

О. О. Фаріон,

кандидат філософських наук, старший викладач
(Житомирський державний університет імені Івана Франка)

farion_o@ukr.net

НАРІЖНІ КОНЦЕПТИ ДУХОВНОСТІ У ПРАЦЯХ МИСЛИТЕЛІВ КИЇВСЬКОЇ ФІЛОСОФСЬКОЇ ШКОЛИ

У статті обґрунтовано актуальність та першочерговість такого завдання філософії, як формування духовних засад особистості. Проаналізовано філософські світоглядні категорії "віра", "надія", "любов" як базові складники духовності у контексті екзистенційно-антропологічної філософії представників Київської філософської (світоглядно-антропологічної) школи – В. Шинкарука та С. Кримського.

Ключові слова: українська філософія, Київська філософська школа, духовність, В. Шинкарук, С. Кримський, віра, надія, любов.

Постановка проблеми. Уся історія України пронизана трагізмом та боротьбою за власне існування, самовизначення та самобутність. Останні десятиліття XX – початку XXI ст. не стали винятком: здобувши власну незалежність та шанс стати розвинутою європейською країною, українці відчували інформаційно-духовну війну з боку "дружнього" сусіда та проросійських представників влади: удари по мові, по культурі, по традиціям тощо. Додалися проблеми економічного характеру (корупція, тіньова економіка, криза малого та середнього бізнесу, критична поляризація доходів між соціальними групами та ін.) і замість розвитку українці у своїй переважній більшості вимушені виживати. Слабка більшість підкорилася, але сильна меншість не погодилася з таким економічним та культурним поневоленням. У результаті масово втрачені життя й території, зміну влади та складний військово-політичний конфлікт на Сході України, що загрожує не лише цілісності України, а й безпеці у всьому світі. Трагізм ситуації полягає як у безконтрольній та нахабній агресії Росії, так і в кризі бездуховності українців – наслідку дії цілеспрямованої антиукраїнської пропаганди та відсутності належного розвитку освіти та культури.

Чи можливо маніпулювати самодостатньою освіченою людиною, що має міцне духовне осердя? Запитання цілком риторичне.

Ще у 1975 році ЮНЕСКО заявила, що "тренуючи вільний, мислячий розум, який здатен протидіяти різним формам пропаганди, фанатизму, бойкотування та нетерпимості, філософська освіта робить свій внесок у справу миру" [1: 115].

У своїй статті "Чи потрібна філософська освіта сучасній Україні?" О. Халапсіс наводить відомий вислів Отто фон Бісмарка, суть якого в тому, що війни виграють не генерали, а вчителі та священники. Він пояснює, що події останнього року підтверджують справедливості слів політика і державного діяча. Ситуація, що склалася в Криму та на Сході України значною мірою зумовлена фактичною відсутністю державної культурної політики, в той час, коли сусідня держава цілеспрямовано популяризує ідею так званого "руського мира". Наслідки такої недалекоглядності є катастрофічними. Інформаційна політика – невід'ємна складова національної безпеки, але її проведення не може обмежуватись тільки контролем за інформаційним простором, газетними публікаціями та статтями в Інтернеті. Ворог використовує не лише примітивну пропаганду, розраховану на невимоглих "ватників", а залучає для цього і потужні інтелектуальні ресурси [2]. У цьому контексті максимально актуалізується місія гуманітарної складової вищої освіти.

Як формування патріотизму відбувається через вивчення історії та знайомство з героями власного народу, так розвиток духовності важливо здійснювати, апелюючи до національних традицій та вивчення філософської спадщини мислителів-патріотів. Творення, відродження, зміцнення духовності, формування міцного духу та гартування волі – сьогодні першочергові завдання української філософії. Розв'язанню таких завдань сприяє ґрунтовне дослідження та цілісне осмислення філософської спадщини вітчизняних мислителів, засад формування національної самоідентичності та культури української спільноти.

В українській філософській традиції визначення духовності представлено як створення власного внутрішнього світу, своєї особистості, що базується на трьох "китах" – вірі, надії та любові (Г. Сковорода, В. Шинкарук, С. Кримський та ін.).

Метою статті є аналіз філософських світоглядних категорій "віри", "надії", "любви" у контексті екзистенційно-антропологічної філософії представників Київської філософської школи, зокрема В. Шинкарука та С. Кримського. Ставимо завдання з'ясувати, як українські мислителі визначають "віру", "надію" та "любов", у чому вбачають сутнісний зміст цих категорій та їх фундаментальну цінність для формування високоморальної особистості.

Виклад основного матеріалу. Світоглядна проблематика є у центрі уваги київських філософів з 60-х років XX ст., саме тоді сформувався потужний творчий напрямок, що продовжує розвиватися нині – Київська філософська (світоглядно-антропологічна) школа. Її засновником став видатний український та російський філософ П. Копнін. Після від'їзду П. Копніна до Москви відповідно до його ж рекомендацій

філософську школу очолив його колега і товариш В. Шинкарук [3: 121-122]. Гуманізм, людиноцентричність – головна особливість Київської філософської школи. У центрі наукових досліджень її представників – світ людини, духовно-практичне освоєння дійсності. Такі поняття, як віра, надія, мораль стали ключовими у концепціях П. Копніна, В. Шинкарука та їх учнів і послідовників [4].

Яскравим представником Київської філософської школи є В. Шинкарук – доктор філософських наук, академік, професор, знакова постать у становленні заглибленої у проблеми буття української філософії. Саме він заклав підвалини радикального повороту в українській повоєнній філософській думці, створивши відділ філософської антропології, тематична спрямованість якого – осмислення проблеми людини, її екзистенції, ціннісних та світоглядних орієнтацій [5: 5].

В. Шинкарук сформулював та розвинув якісно нову концепцію філософії людини у фундаментальних працях, присвячених філософії І. Канта, Г. Гегеля, інтерпретаціям діалектики. Ці праці стали важливим здобутком української філософської думки, принесли вченому світове визнання. Вірогідно, саме кантівський гуманізм скерував дослідження В. Шинкарука та його колег на осмислення людської екзистенції, теоретико-пізнавальних параметрів розуміння людини, світогляду як способу її самовизначення.

Трансцендентні почуття "віра", "надія" та "любов", за В. Шинкаруком, є визначальними для людського світовідношення та світоперетворення. Як філософсько-світоглядні категорії вони були вперше концептуально обґрунтовані саме ним. Таким чином, мислитель сформулював фундаментальну тезу про "ідеально-реальну" природу світобуття: світ даний нам нашим світорозумінням, нашою вірою, надією і любов'ю [6; 7].

Віру В. Шинкарук визначив як форму та спосіб сприйняття соціальної інформації, норм, цінностей та ідеалів суспільного життя, коли вони, не будучи даними власним практичним чи пізнавальним досвідом, приймаються як очевидні факти чи характеристики об'єктивної дійсності, суцього і належного; засіб освоєння досвіду попередніх поколінь, сприйняття сподівань, очікувань та надій щодо майбутнього; одна з категорій світогляду. Як особлива людська здатність, віра сформувалася в процесі становлення людської свідомості на основі матеріальної суспільно-історичної практики. Людська свідомість з самого початку була суспільною свідомістю і освоювалась індивідами в процесі виховання та навчання, формування їх як членів суспільства. Однією зі здатностей такого освоєння індивідами суспільно даної свідомості і є віра. З другого боку, суспільна діяльність спрямована на реалізацію таких цілей, в яких творча уява людини дає образ потрібного (предмета, потреб), де можливе зображується як дійсне. Віра формувалася як здатність сприймати й переживати можливе як дійсне, ймовірне як вірогідне. Оскільки людська свідомість завжди спрямована на майбутнє, то віра постає здатністю сприймати та переживати образи бажаного чи небажаного майбутнього як неминучого, плекати надії на звершення бажаного, сподіватись на краще [7: 81-82].

Суспільні функції віри визначаються типом світогляду, в систему якого вона входить. В системі наукового світогляду віра спирається на досягнення науки і становить важливий момент формування переконань (інтелектуально-емоційних відношень суб'єкта до будь-якого знання як до істинного або неістинного через єдність доведення та віри). Доведення (обґрунтування істинності знання за допомогою інших знань) та віра (як почуття) в істинності знання можуть узгоджуватись між собою, тією чи іншою мірою суперечити одне одному, перетворюватись одне в одне.

В. Шинкарук обґрунтував віру як універсальну ознаку людського в людині незалежно від ставлення до релігії, як глибоку підвалину духовності, що поєднує любов із надією та забезпечує сприйняття майбутнього (здійснення очікувань, сподівань тощо) [8: 147]. Знання та світоглядні уявлення людина отримує в процесі навчання й виховання, здебільшого без перевірки власним розумом і досвідом, сприймаючи їх на віру, довіряючи певним авторитетам. Без цього неможливо уявити науковий та культурний розвиток суспільства. Проте здійснювати власний науковий пошук – означає піддавати все сумніву одночасно з вірою в останній. Таким чином, віра охоплює "теоретичну" пізнавальну діяльність та практичну реалізацію її цілей.

Предметом віри В. Шинкарук визначив можливості. Серед їх величезної кількості кожен індивідуально обирає ті, які, на його думку, є більш дієвими, в здійснення яких вірити.

Важливо, що віра, формуючи світоглядну парадигму особистості, може презентувати себе двоюко: з одного боку, "вводити в оману", коли неможливе сприймається як здійснення, а з другого, – надихає на подвиг, коли всупереч усім і всьому, таки реалізовується можливість, в яку повірили.

Надію В. Шинкарук визначив як єдність знання та віри. Вона – мрія, в реалізацію якої людина повірила (яка стала суб'єктом віри). Надія є формою сприйняття майбутнього у духовному житті людини, де бажане, ідеальне та потрібне бачиться й очікується як реальність, що повинна здійснитися. На відміну від мрії, в надії майбутнє сприймається не тільки як можливе, а й як належне. Надія містить у собі конкретно-історичний зміст, оскільки в ній відображаються життєві інтереси, потреби й сподівання особи і суспільства, а також суспільних страт і груп [8: 404]. У науковому світогляді надія, як і віра, базуються на знаннях, практичних переконаннях, науковому передбаченні майбутнього перебігу подій.

У націленості людської свідомості в майбутнє, саме надії спільно з вірою В. Шинкарук надав виключно важливе значення, оскільки бажане та життєво необхідне в прийдешньому бачиться й очікується як здійснене, що містить у собі сприятливість для настання [8: 149-150]. Без надії неможливе світоглядне виживання й переживання майбутнього, немає прагнення віддавати себе служінню майбутньому, реалізовувати себе в останньому. Саме надія поєднує в собі знання та віру, мрію і реальність.

Любов, за В. Шинкаруком, найбільш значуща категорія у зазначеній світоглядній тріаді. Реальність буття духовного світу, на відміну від матеріального, ґрунтується не на даних відомих п'яти "зовнішніх" відчуттів, а на особливого виду чуттєвості, яка здавна дістала узагальнюючу назву "любов" [7].

Для підтвердження тези, що любов є атрибутивною ознакою людського у людині та займає з прадавніх часів важливе місце в духовній культурі людства, В. Шинкарук у своїх дослідженнях апелює до прикладів із міфологій народів світу. Класичним взірцем, на його думку, є міфологеми Стародавньої Греції. Так, персонажем давньогрецької міфології, який у різних художньо-естетичних варіаціях увійшов до європейської культури, був бог любові Ерос. У первинному значенні він був уособленням та сакралізацією еротично-сексуальних потреб і сил, згодом поєднаних з усвідомленням їх як сил плодородності і життєдайних. Про те, що любов'ю є жадання цілісності та прагнення до неї, йдеться, зокрема, у міфі про людей трьох статей, а не двох. Відповідно третя, яка об'єднувала ознаки цих двох, через надзвичайну силу та могутність була розсічена Зевсом на дві статі – чоловічу й жіночу. З того часу кожна людина шукає свою "половину", а, знайшовши, прагне злитись з нею навечно, відчуваючи при цьому найвищі радощі життя й смерті [9: 31].

Визначальною особливістю предмету любові В. Шинкарук визначив те, що він має смисложиттєвий сенс, заради якого люди здатні до повного самозречення. Від можливості служіння предметам власної любові людина дістає найвищу насолоду, від втрати – муки й страждання. Значення почуттів любові полягає і в їх здатності перетворювати знання, ідеї, образи певних цінностей в ідеали. Ідея добра стає моральним ідеалом, коли вона ґрунтується на моральних почуттях, коли служіння добру приносить найбільшу моральну радість, а зрада – горе, муки сумління. Це стосується й ідеї Бога. Вона тоді персоніфікується і стає найвищою ідеальною реальністю, коли підкріплена релігійним почуттям – любов'ю до Бога і через неї любов'ю до його створінь. Таким чином, любов є глибинною основою духовності, а, відтак, і всього духовного життя людини. Це те, що підносить її над марнотами сьогодення до вищих, справді людських, а тому священних поривань.

Звертав увагу В. Шинкарук й на вплив любові на особистісний розвиток людини, її самовідчуття. Любов робить людину душевно багатую і водночас й бідною. Багатою тому, що вона знайшла скарбницю свого життя, якою вона володіє та носить у собі: почуття душевного статку, сили, щастя, підвищеного інтересу до життя і вдячності за все це. Бідною, бо у людини виникає почуття, що вона ніколи не володіє своїм скарбом до кінця і що без нього і поза ним вона убога, сумна й самотня [7: 148]. Однак, з характерним для нього оптимізмом, учений додавав, що, незважаючи на смуток, страченість, людина почуває себе збагаченою. Це відчуття багатства робить людину доброю. Любов є доброю не лише тому, що вона оточує співчуттям, піклуванням, а й тому, що любов сама по собі дає людині щастя та викликає у неї потребу робити щасливими всіх навколо себе і радіти цьому чужому щастю як випромінненню свого власного.

Глибокого сенсу В. Шинкарук надав біблійному твердженню, що любов вища за віру й надію. Віра й надія справді є засобами для здійснення, реалізації любові. Щоб вірити у щось, треба, щоб це щось стало для нас смисложиттєвим предметом, об'єктом любові. Без любові також немає й реального предмету для надії, на якій ґрунтується наше буття і яка "вмирає останньою". У свою чергу, і любов є безсилою, приреченою на згасання без віри й надії. Для божественної любові, для Бога віра та надія, безперечно, втрачають сенс, але для людей, для людської любові вони необхідні.

Тож любов В. Шинкарук визначив як глибоке й інтимне почуття, в якому найвільніше, а тому найповніше виявляється особистість. У любові знаходять вияв безкорислива й самовіддана спрямованість на певний об'єкт, відмова від егоїстичних нахилів, потреба до об'єднання та зближення людей. Любов, як і її протилежність – ненависть, може бути спрямована на особистість, етнічну та соціальну спільність людей, на різноманітні об'єкти пізнання і практичної діяльності (любов до природи, до життя, до ідеї). У вужчому розумінні любов, або кохання, – це інтенсивне та відносно стійке почуття до особи іншої статі, що супроводжується ситуативно виникаючими емоціями ніжності, захоплення, тривоги, ревності тощо.

Мислитель наголошував на тісному зв'язку індивідуального почуття любові з традиціями і нормами суспільства, з особливостями сімейного виховання [8: 338]. Він підкреслював, що вибірковість почуття любові, його сила, глибина, тривалість характеризують особистість людини, яка кохає. Особливості вияву почуття любові змінюються разом з історично та соціально зумовленими змінами в емоційному житті людей.

В. Ярошовець, учень та послідовник В. Шинкарука, зазначає, що розвитку та зміцненню внутрішнього духовного осердя особистості мислитель відводив дуже важливу роль. А саме: формуванню основи як окремої людської особистості, так і людської культури загалом, адже вже на базі духовності вибудовуються

всі інші соціальні, економічні та політико-правові цінності. Під цим кутом зору можна реконструювати як філософію В. Шинкарука, так і відтворити наразі актуальний проект майбутнього філософування, який він залишив для прийдешніх дослідників філософії у своїх текстах. У цьому, на переконання В. Ярошовця, полягає та унікальна сила, що робить В. Шинкарука не просто однією із найбільш значущих постатей в історії української філософії (не лише XX століття), а й залишає його нашим сучасником, учителем, співрозмовником та наставником нових поколінь філософів в Україні [10: 34].

Ідеї духовності, любові до мудрості, українські культурно ціннісні аспекти світосприйняття досліджував і всесвітньо відомий український філософ та культуролог, педагог, доктор філософських наук, професор С. Кримський. Мислитель створив оригінальну власну філософську концепцію, яка стала світоглядним опертям для цілої української культури: таким сакрально-ідейним символом для нього було поняття софійності, що поєднувало і мудрість (Софія – мудрість Божа), і материнське начало (Софія-Оранта), і цілком земне відчуття зв'язку з рідною землею (собор Софії Київської) [11].

Аналізуючи питання духовності у своїх численних працях та інтерв'ю, С. Кримський часто апелював до вислову чеського президента В. Гавела: "За сталінської диктатури ми сиділи в клітках, нас випустили – і ми опинилися в джунглях". І коментував, що подолати ці джунглі можна винятково високою духовністю [11: 53]. Духовність, у розумінні філософа, – це ціннісне самобудівництво особистості, шлях до самого себе, який людина проходить усе життя. Духовність завжди виступає як принцип самопобудови людини, як вихід до вищих ціннісних орієнтацій конститування особистості та її менталітету, як заклик до здійснення того, що не здійснюється природним шляхом. Духовність є здатністю трансформації універсуму зовнішнього буття у внутрішній всесвіт особистості на етичній основі; здатністю створювати той внутрішній світ, завдяки якому реалізується собівідповідність людини, її свобода від жорстокої залежності від постійно змінних ситуацій. Духовність, у кінцевому підсумку, призводить до свого роду смислової космогонії, поєднання образу світу з моральним законом особистості [12: 23].

Як і у В. Шинкарука, духовність у С. Кримського також базується на трьох засадах: вірі, надії та любові. Однак у С. Кримського простежується ще й виразний релігійний контекст: акценти розставлені таким чином, що смислова домінанта сконцентрована на трійці "Віра – Надія – Любов", а смислове доповнення – весь біблійний декалог у Нагорній проповіді. Віра у ньому виступає за принципом буття, а не пізнання, як вічне народження "внутрішньої" ідеальної людини у системі особистості, як рух до абсолюту і зустріч з ним, як спосіб подолання вічної загрози відносності, як шлях формування в людині того, що не заперечується смертю. Розкриваючи нерелігійний аспект віри, С. Кримський наводив такий приклад: росіянка на ім'я Марія (сьогодні багато хто вважає її святою), яка емігрувала у Францію, говорила: "Є два способи жити. Перший – ходити по твердому ґрунті. Тоді можна щось планувати, розраховувати... А другий спосіб – ходити по воді. Тобто вже не планувати, не передбачати і не очікувати, тут можливо тільки вірити. Тому що мить зневіри – і ти ідеш під воду!" [11: 61]. Сьогодні ми з гіркотою усвідомлюємо всю глибину та трагічність цього висловлювання, адже не відчуваємо міцного ґрунту під ногами і лише міцна віра в перемогу та розвиток України, зміцнена надією та любов'ю, додає сил боротися, об'єднуватися навколо духовних цінностей.

Надію С. Кримський визначив як серцевину християнської духовності, що символізує шлях до подолання безбожності, благодатний настрій духовних переживань, амортизуючий удари долі. У терапії людського болю та страждального кінця життя надія перетворюється на наднадію – на можливість неможливого. У більш широкому плані надія проявляється як позитивне очікування майбутнього і можливого, як форма переживання часу та його суб'єктивного очищення, залучення до вічного і возвеличення над хаосом [12: 28].

З філософської точки зору смисловий контекст уявлень про надію може бути сформульований у вигляді принципу ґносеологічного оптимізму. Він стверджує непустоту майбутнього для людини, осмислення її діяльності, свого роду догмат досягненості мети. Впевненість у тому, що наші зусилля не марні, а мета принципово може бути реалізованою, дозволяє раціоналізувати діяльність з перетворення "сьогодні" у "завтра", увійти у майбутнє на умовах, що доступні інтелекту людини. До того ж, надія – це спосіб бачити себе в дзеркалі майбутнього. Апостол Павло писав, що найстрашніший смертельний гріх – це втратити надію: "наднадією є надія". У цьому контексті доречно процитувати й крилатий афоризм мужньої української письменниці Лесі Українки: "Без надії сподіваюсь" [11: 13].

Як зазначалося вище, третьою базовою основою духовності С. Кримський визначив любов. Любов мислитель інтерпретує як фактор формування особистості, розвитку її духовності, подолання буденності та виходу до першооснов життя, єдиний спосіб вийти людини за межі самої себе. Людина керується власними еґотичними інтересами, однак вона не може вистрибнути з самої себе. І це не є недолік – така її природа. Вона інакше не може. Тому любов – це завжди пошук абсолютного центра за межами самого себе. Любов існує не лише для продовження роду, хоча вона і освячує його, це – спосіб розвитку людської особистості. Функції любові розкриваються як засіб подолання самотності, переживання унікальності іншої особистості, спроба розірвати ланцюг зла через заміну помсти відчуттям, що виражається давньогрецьким терміном "agape" (безумовна, жертвна, дієва, вольова, турботлива любов)

[12: 28; 13; 14]. Через любов виникає свого роду "хімія духу", що утворює "двійцю", яка йде до Неба. Але таке сходження потребує великого досвіду життя і обтяжене невдачами і навіть катастрофами [11: 62].

Отже, саме духовність, яка базується на отриманих знаннях та досвіді, спільно з вірою, надією та любов'ю є осердям особистості. С. Кримський стверджував, що формування духовності є саморозбудовою особистості, яка вимагає зазирання всередину себе (дуже важка й небезпечна справа). Мислитель оперував статистичними даними з психології: тільки 5 % людей щось розуміють у своїй внутрішній сутності, всі інші не відають, хто вони й що вони. Пробудження людини до свідомого самопізнання може здійснюватися тільки через набуття власного духовного досвіду – "свого власного розуму". Він закликав виконувати відомий девіз І. Канта "Sapere aude" – "Май мужність іти за своїм розумом" [15: 29]. У контексті С. Кримського: "Завжди май мужність послуговуватися знанням". Саме мужність, бо інколи людина боїться істини й прагне не істини, а ілюзії. Краще надати перевагу руйнівній істині, ніж рятівній неправді, адже неправда не виправляє свої негативні наслідки, а істина [13: 90-94].

У світлі останніх подій особливої актуальності набуває й ідея С. Кримського про створення широкого Проекту національного розвитку.

Мислитель підкреслював вирішальне значення освіти, науки, інновацій, ідеологічних цінностей як чинників, які, власне, й творять економіку, рухають її, формують суспільний фундамент економічного розвитку. Для цього, на думку С. Кримського, необхідно вирішити такі, найбільш важливі для країни завдання:

- 1) забезпечити розвиток національного й соціального капіталу;
- 2) зробити все можливе для системного піднесення української культури в контексті європейських цінностей;
- 3) використати найбагатший і найбільш повчальний багатовіковий досвід української історії для актуалізації національного менталітету, формування національної еліти, здатної дійсно гідно служити своїй країні та жити для неї [14]. У такому ракурсі Проект розвитку українського соціуму може бути співпричетним до духовної національної ідеї України.

Висновки. Наразі першочерговими завданнями української філософії є творення, відродження, зміцнення духовності українського народу загалом та кожного громадянина зокрема, формування міцного духу та гартування волі.

У філософських колах дедалі більше утверджується ідея про першочергове значення філософії для людства саме у пошуку самого себе, своєї сутності та призначення, у визначенні гуманістичних життєвих орієнтирів, цінностей. Про необхідність посилення практичної спрямованості філософії йшлося і на XXIII Всесвітньому філософському конгресі "Філософія як спосіб і запит життя" (Афіни, 2013 р.) [16: 20].

Для України це вже є не просто бажаним, а життєво необхідним, адже складна ситуація та подальше загострення військово-політичного конфлікту на сході є водночас і наслідком кризи бездуховності, значною мірою зумовленої фактичною відсутністю державної гуманітарної політики. Духовність має бути присутня у життєвих цілях людини, у засобах і в способах їх досягнення. Саме розвиток духовності та гуманності допоможе українцям отримати свободу зовнішню та внутрішню.

Представники Київської філософської школи – мислителі В. Шинкарук та С. Кримський були як гносеологічними, так і життєвими оптимістами. У центр своїх філософських рефлексій вони ставили розвиток духовності, фундаментом якого визначали "Віру – Надію – Любов". В. Шинкаруком уперше концептуально обґрунтовуються поняття "віра", "надія" та "любов" як філософсько-світоглядні категорії, що репрезентують собою духовний вияв людського буття. Стрижень концепції С. Кримського, його основна ідея – ідея моральності пізнання – ідея "розуму, настоящому на совісті", в якій мислитель убачав сумарний принцип своєї епістемології. Його трактування віри, надії та любові доповнює визначення В. Шинкарука релігійним контекстом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Лахт М. Философия как образ жизни / Марк Лафт // Философские науки. – 2013. – № 6. – С. 114–125.
2. Халапсіс О. Чи потрібна філософська освіта сучасній Україні? [Електронний ресурс] / Олексій Халапсіс. – Режим доступу : <http://halapsis.net/chi-potribna-filosofska-osvita-suchasnij-ukrayini>.
3. Чайка Т. Бесіди з Віленом Горським. Мій інститут. Історія триває / Тетяна Чайка // Філософська думка. – 2012. – № 4. – С. 114–126.
4. Мелков Ю. А. "Киевская школа философии": основные идеи и характерные черты [Електронний ресурс] / Ю. А. Мелков. – Режим доступу : <http://jml.nau.edu.ua/index.php/VisnikPK/article/view/2201/2191>.
5. Андрос С. І В. І. Шинкарук як ініціатор антропологічного повороту в українській філософії XX сторіччя / С. І. Андрос // Філософські діалоги'2010. Філософсько-антропологічні читання : творча спадщина В. І. Шинкарука та сьогодення : [зб. наук. праць]. – Київ, 2010. – Ч. 1. Вип. 4. – С. 5–13.
6. Шинкарук В. І. Категоріальна структура наукового світогляду / В. І. Шинкарук // Вибрані твори: [у 3-х т.]. – К. : Український Центр духовної культури, 2004. – (Філософська спадщина України). – Т. III. – Ч. I. – С. 164–172.
7. Шинкарук В. І. Віра, Надія, Любов / В. І. Шинкарук // Віче. – 1994. – № 3 (24). – С. 145–150.
8. Філософський словник / [за ред. колегії В. І. Шинкарука]. – К. : Головна редакція УРЕ, 1986. – 796 с.

9. Шинкарук В. Поняття культури. Філософські аспекти / В. Шинкарук // Феномен української культури : методологічні засади осмислення / [за ред. В. Шинкарука, Є. Бистрицького]. – К. : Фенікс, 1996. – С. 8–61.
10. Ярошовець В. І. Філософія В. Шинкарука : екзистенційно-антропологічний вимір / В. І. Ярошовець // Філософські діалоги'2010. Філософсько-антропологічні читання : творча спадщина В. І. Шинкарука та сьогодення : [зб. наук. праць]. – Київ, 2010. – Ч. 1. Вип. 4. – С. 102–108.
11. Кримський С. Ранкові роздуми : [зб. ст.] / С. Кримський ; [худож. оформ. О. Білецького]. – К. : Майстерня Білецьких, 2009. – 120 с.
12. Крымский С. Контуры духа : новые контексты идентификации / Сергей Крымский // Вопросы философии. – 1992. – № 12. – С. 21–28.
13. Чайка Т. Бесіди з Кримським. "Розум, настояний на совісті" / Тетяна Чайка // Філософська думка. – 2011. – № 5. – С. 89–94.
14. Сюндюков І. Професор Сергій Кримський : "Проблема дефіциту людських якостей як ніколи в наші дні актуальна" [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.day.kiev.ua/uk/article/panorama-dnya/profesor-sergiy-krimskiy-problema-deficitu-lyudskih-yakostey-yak-nikoli-v-0>.
15. Кант И. Ответ на вопрос : Что такое Просвещение? / И. Кант ; [пер. Ц. Г. Арказаньяна] // Соч. : [в 8 т.]. – Москва, 1994. – 99 с.
16. Предборська І. Філософія як спосіб і запит життя / Ірина Предборська // Філософія освіти. – 2013. – № 2 (13). – С. 7–23.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Lakht M. Filosofiya kak obraz zhizni [Philosophy as a Way of Life] / Mark Lakht // Filosofskiye nauki [Philosophical Sciences]. – 2013. – № 6. – S. 114–125.
2. Khalapsis A. Chy potribna filosofs'ka osvita suchasniy Ukrayini? [Does Ukraine Need the Modern Philosophical Education?] [Elektronnyy resurs] / A. Khalapsis. – Rezhym dostupu : <http://halapsis.net/chi-potribna-filosofska-osvita-suchasniy-ukrayini>.
3. Chayka T. Besidy z Wilenom Hors'kym. Miy instytut. Istoriya tryvaye [Conversations with Wilen Gorsky. My Institute. Story Continues] / Tatyana Chayka // Filosofs'ka dumka [Philosophical Thought]. – 2012. – № 4. – S. 114–126.
4. Myelkov Yu. A. "Kiyevskaya shkola filosofii" : osnovnyye idey i cherty ["Kyiv School of Philosophy" : Basic Ideas and Traits] [Elektronnyy resurs] / Yu. A. Myelkov. – Rezhym dostupu : <http://jrnl.nau.edu.ua/index.php/VisnikPK/article/view/2201/2191>.
5. Andros Ye. I. V. I Shynkaruk yak initsiator antropologichnoho povorotu v ukrayins'kiy filosofiyyi XX storichchya [V. I. Shynkaruk as the Initiator of the Anthropological Turn in Ukrainian Philosophy of the XX Century] / Ye. Andros // Filosofs'ki dialohy'2010. Filosofs'ko-antropologichni chytannya : tvorcha spadshchyna V. I. Shynkaruka i siohodennya [Philosophical Dialogues'2010. Philosophical and Anthropological Readings : the Creative Heritage by V. I. Shynkaruk and Present] : [zb. nauk. prats']. – Kyiv, 2010. – Ch. 1. Vyp. 4. – S. 5–13.
6. Shynkaruk V. I. Katehoriya na struktura naukovoho svitohlyadu [The Categorical Structure of the Scientific Outlook] / V. I. Shynkaruk // Vybrani tvory [Selected Works] : [u 3-kh tomakh]. – K. : Ukrayins'kyy Tsentr dukhovnoyi kul'tury, 2004. – (Filosofs'ka spadshchyna Ukrayiny). – T.III. – Ch.I. – S. 164–172.
7. Shynkaruk V. I. Vira, Nadiya, Lyubov [Faith, Hope, Love] / V. I. Shynkaruk // Viche [Viche]. – 1994. – № 3 (24). – S. 145–150.
8. Filosofs'kyy slovnyk [Philosophical Dictionary] / [za red. kolehii V. I. Shynkaruka]. – K. : Holovna redaktsiya URE, 1986. – 796 s.
9. Shynkaruk V. Ponyattya kul'tury. Filosofs'ki aspekty [The Concept of Culture. Philosophical Aspects] / V. Shynkaruk // Fenomen ukrayins'koyi kul'tury : metodologichni zasady osmyslennya [The Ukrainian Culture Phenomenon : Methodological Principles of Understanding] [za red. V. Shynkaruk, E. Bystrytskyy]. – Kyiv, 1996. – S. 8–61.
10. Yaroshovets' V. I. Filosofiya V. Shynkaruka : ekzysyentsiyno-antropologichnyy vymir [The Shynkaruk's Philosophy : Existential-Anthropological Dimension] / V. I. Yaroshovets' // Filosofs'ki dialohy'2010. Filosofs'ko-antropologichni chytannya : tvorcha spadshchyna V. I. Shynkaruka i siohodennya [Philosophical Dialogues'2010. Philosophical and Anthropological Readings : the Creative Heritage by V. I. Shynkaruk and Present] : [zb. nauk. prats']. – Kyiv, 2010. – Ch. 1. Vyp. 4. – S. 102–108.
11. Kryms'kyy S. Rankovi rozdumy [Morning Considerations] : [zb. st.] / S. Kryms'kyy. – Kyiv, 2009. – 120 s.
12. Krymskiy S. Kontury dukha : novyye konteksty identifikatsii [Contours of the Spirit : New Contexts of Identification] / Sergey Krymskiy // Problemy filosofii [Philosophical Problems]. – 1992. – № 12. – S. 21–28.
13. Chayka T. Besidy z Kryms'kym. "Rozum, nastoyanny na sovisti" [Conversations with Kryms'kyy. "The Mind, that is Infused on the Conscience"] / Tetyana Chayka // Filosofs'ka dumka [The Philosophical Thought]. – 2011. – № 5. – S. 89–94.
14. Siundiukov I. Professor Sergiy Kryms'kyy : Problema defitsytu lyud'skykh yakostey yak nikoly v nashi dni aktual'na [Professor Sergiy Kryms'kyy : "Deficit Problem of Human Qualities is Relevant Today than Ever"] [Elektronnyy resurs] / I. Siundiukov. – Rezhym dostupu : <http://www.day.kiev.ua/uk/article/panorama-dnya/profesor-sergiy-krimskiy-problema-deficitu-lyudskih-yakostey-yak-nikoli-v-0>.
15. Kant I. Otvet na vopros : Chto takoye Prosveshcheniye? [The Answer to the Question : What is the Enlightenment] / I. Kant ; [per. C. G. Arkazanyana] // Soch. [Works] : [v 8 t.]. – Moskva, 1994. – 29 s.
16. Predbors'ka I. Filosofiya yak sposib i zapyt zhyttya [The Philosophy as a Way of Life and Query] / Iryna Predbors'ka // Filosofiya osvity [Philosophy of Education]. – 2013. – № 2 (13). – S. 7–23.

Матеріал надійшов до редакції 15.01. 2015 р.

Фарион О. О. Основные концепты духовности в трудах мыслителей Киевской философской школы.

В статье обосновывается актуальность и первоочередность такой задачи философии, как формирование духовных основ личности. Анализируются философские мировоззренческие категории "вера", "надежда", "любовь" как базовые составляющие духовности в контексте экзистенциально-антропологической философии представителей Киевской философской (мировоззренческо-антропологической) школы – В. Шинкарука и С. Крымского.

Ключевые слова: украинская философия, Киевская философская школа, духовность, В. Шинкарук, С. Крымский, вера, надежда, любовь.

Farion O. O. The Spiritual Basic Concepts in the Writings of Thinkers of Kiev School of Philosophy.

The important task of Ukrainian philosophy today is the creation, renewal, strengthening the Ukrainian people's spirituality in general and the individual in particular, the formation of the strong mind and will. The spirituality development should be implemented, based on national traditions and the heritage of domestic thinkers' philosophical study. The definition of spirituality is presented in the Ukrainian philosophical tradition as creating the own inner world by "faith", "hope" and "love". Humanism, spiritual-practical understanding of reality are the main features of the research of the Kiev school of philosophy. The concept of faith, hope and love were the key concepts in the works by V. Shynkaruk and S. Krymskyy. The categories "faith", "hope" and "love" were explained by V. Shynkaruk as philosophical-ideological categories, representing the spiritual expression of the human existence. The philosopher defines "faith" as an important sign of the universal in the man, which does not depend on the attitude to religion. It combines love and hope and provides the perception of the future implementation of expectations, hopes and desires. The vital interests, needs and aspirations of individuals and society are reflected in "hope". "Hope" combines the knowledge and beliefs, dreams and reality. "Love" is a fundamental basis of the spiritual life, its meaning and purpose. The basis of the concept by S. Krymskyy is: the knowledge and the activities should be based on the norms of morality and conscience.

Key words: history of Ukrainian philosophy, Kiev school of philosophy, spirituality, V. Shynkaruk, S. Krymskyy, faith, hope, love.